

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyruklu Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

Emre DOĞU*

Öz

Türkiye tarihinde birden fazla göç hareketleri yaşanmıştır. Ancak bu hareketlerin en kapsamlısını 2011 yılında sınır komşumuz olan Suriye'deki Arap Baharı olaylarından sonra yaşamıştır. Sayıları nedeniyle ülke gündeminde Suriyeli yabancılar fazla yer alsada da Afganistan'dan özellikle son yıllarda Türkiye'ye gelen göçler de dikkate değer bir durumdadır. Bu kapsamda, üzerinde araştırma yapılması ve değerlendirilmesi gereken önemli konulardan bir tanesidir. Kamuoyunda Suriyelilere yönelik sorulan "Ülkelerine dönecekler mi?" sorusundan hareket ederek Afganistan uyruklu yabancıların ülkelerine dönüp dönmeyecekleri ya da geleceğe dair beklentilerinin ne olduğu sorularına karşılık olarak bu çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışma neticesinde katılımcıların çoğunluğunun ülkelerini güvenlik ve ekonomik nedenlerden dolayı terk ettiği anlaşılmıştır. Katılımcıların gelecekte yaşamak istediği ülkeye baktığımızda ise Türkiye'de yaşamaktan memnun olsalar da Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerden vatandaşlık alma ve söz konusu ülkelerde yaşama isteğinin daha fazla olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Afganistan, Göç, Uluslararası Koruma

* İl Göç Uzmanı, Göç İdaresi Başkanlığı, emre.dogu@goc.gov.tr
ORCID: 0000-0002-6766-3218

Bu çalışma için Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Etik Kurulundan 28.02.2022 tarihli ve 46 sayılı izin alınmıştır.

Makale Geliş Tarihi: 30.03.2022 **Makale Kabul Tarihi:** 27.06.2022

Research Article

The Future Prospects of Foreigners of Afghan Nationality Who are Covered by International Protection: The Case of Nevsehir Province

Emre DOĞU*

Abstract

There has been more than one migration movement in the history of Türkiye. However, the most comprehensive one of these movements was experienced after the events of the Arab Spring in Syria, which is border neighbour of Türkiye, in 2011. Even though Syrian migrants are more on the agenda of the country due to their numbers, immigration from Afghanistan to Türkiye, especially in recent years, is also noteworthy. In this context, it is one of the important issues that should be researched and addressed. By asking about Syrians in public, "Will they return to their country?", this study was conducted in response to the question of whether foreigners of Afghanistan nationality will return to their countries or what their expectations are for the future. As a result of the study, it was understood that the majority of the participants left their countries for security and economic reasons. When we look at the country where the participants want to live in the future, although they are happy to live in Türkiye. It has been understood that the desire to obtain citizenship from countries in Europe, the USA, Canada, etc. and to live in these countries is higher.

Keywords: *Afghanistan, Migration, International Protection*

* Provincial Migration Expert, Presidency of Migration Management, emre.dogu@goc.gov.tr
ORCID: 0000-0002-6766-3218

Giriş

Göç, insanlığın var olduğu günden itibaren gerçekleşen bir eylem niteliğindedir. Tarih boyunca insanlar, savaş, iç savaş, ekonomik sorunlar, kıtlık, baskı, insan hakları ihlali gibi sebeplerden dolayı daha iyi şartlarda yaşayabilmek veya can güvenliğini sağlamak için göç etmek zorunda kalmıştır. Her bireyin çeşitli sebeplerden dolayı gerçekleştirdiği bu eylem kendi içinde karmaşık bir yapıya sahiptir. Göç eylemi zıtlıkları içinde barındıran, bir tarafında umut varken diğer tarafında karamsarlık veya belirsizliğin bulunduğu bir eylem niteliğindedir. Göç eylemini daha iyi bir hayat yaşamak için yapan bireyin beklentisinde umut vardır. Aynı zamanda da gideceği yerde ne ile karşılaşacağını bilmemenin getirdiği bir belirsizlik veya karamsarlık bulunmaktadır.

Bilindiği üzere göç, insanların toplu veya bireysel olarak gelecekteki hayatının bir kısmını veya tamamını geçirmek üzere coğrafi olarak yer değiştirmesidir. Göç hareketinde siyaset, ekonomi, eğitim, sağlık, din gibi birçok dinamik etkili olmaktadır. Tabii göç olgusunun birçok sebebi olmasına rağmen bu sebeplerden hiçbiri tek başına göç kararında etkili olmamaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 39).

Göç olgusunun karmaşık ve çok boyutlu yapısı dolayısıyla göç kavramına yaklaşımlar farklı olmuştur. Göç olgusu, göçün ülke içine veya dışına, bireysel veya kitlesel, gönüllü veya zorunlu olarak yapılması gibi kriterlere göre farklı olarak ele alınmaktadır. Çalışmamızın konusu itibarıyla özellikle Afganistan'dan Türkiye'ye yapılan göç hareketinin dış göç olmasının yanı sıra bireysel olarak da göç edildiği anlaşılmaktadır.

Göç olgusunun nedenlerinin farklılık arz etmesi aynı zamanda göçe karşı yaklaşımların yahut kuramların çeşitlenmesini sağlamıştır. Bununla birlikte ele aldığımız konu itibarıyla, özellikle Afganistan'dan Türkiye'ye, yapılan göçlere en uygun kuram Everett Lee'nin ortaya koyduğu İtme-Çekme kuramıdır.

İtme çekme kuramı Everett Lee, tarafından 1966 yılında yayınlanan "Bir Göç Teorisi" adlı makalede açıklanmıştır (Yalçın, 2004, s.30). Lee'nin teorisine göre göçe etki eden faktörler pozitif, negatif ve nötr olmak üzere 3 kısma ayrılmaktadır (Yılmaz ve Özer, 2022, s.284). Bu faktörler "+, -,

0” olarak ifade edilmektedir. 0 ile gösterilen faktörler nötr olarak değerlendirilir ve bireyin göç kararında etkisi olmayan faktörlere karşılık gelmektedir. Bunun yanı sıra olumlu faktörler “+” ile gösterilirken, olumsuz faktörler “-” ile gösterilmektedir (Aktaş, 2015, s. 201).

Olumlu faktörler göç hareketlerinde çekici faktörleri oluştururken, olumsuz faktörler ise göçe neden olan itici faktörlerdir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken ne göç edilecek yerde tamamıyla “+” faktörler ne de göç ederek ayrıldığı menşe ülkesinde tamamıyla “-” faktörler bulunmaktadır. Burada bir bütünlük söz konusu olup her iki yerde de hem olumlu hem de olumsuz faktörler bulunmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 73). Ancak “+” özelliklerin fazla olması bireyin göç edeceği yeri seçmesinde etkili olmaktadır. Aynı şekilde “-” özelliklerin fazlalığı ise bireylerin göç etme kararında etkili olmaktadır.

Göç her ne kadar insanlık tarihi boyunca gerçekleşmiş bir olgu olsa da, uluslararası göç günümüzde en yüksek seviyelerine ulaşmıştır. Özellikle Türkiye’nin bulunduğu coğrafyada meydana gelen olaylar neticesinde Suriye ve Afganistan gibi ülkelere göç hareketleri yaşanmıştır. Özellikle Afganistan’dan yapılan göçler 1979 Sovyet Rusya işgali sonrasında belirgin hale gelmiş, hatta ilerleyen zaman içerisinde son bulmamış ve 2022 yılı itibariyle dünyada hala Afgan göç krizi konuşulmaya devam etmektedir.

Geçen 43 yılın ardından Afganistan’da bir göç kültürü oluşmakta ve halkın ülkesine olan bağlılığı azalmaktadır. Afganistan’da yıllardır devam eden istikrarsızlık, yabancı devletler tarafından işgal girişimleri, ülkede kümelenen terörist gruplar, iç çatışma ve ekonomik yetersizlik gibi durumlar nedeniyle yıllardır devam eden bir göç kültürü oluşmuştur. Bu kültür eski nesilde olduğu gibi yeni nesilde de bulunmaktadır. Her ne kadar Afgan halkının ülkelerinden ayrılma sebepleri bireyden bireye farklılık gösterse de, genelde göçle elde edilecek nispi avantajlar sayesinde söz konusu göç kararının kolaylaştığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla ülkede ortaya çıkan herhangi bir siyasi kriz veya iç çatışma, anında milyonlarca insanın göç etmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı göç kültürü oluşmuş istikrarlı göçmenlerin¹ gelecekleri ile ilgili beklentilerini araştırmaktır. Bu amaçla, kişilerin gelecek ile ilgili beklentilerini anlayabilmemiz için sadece geleceği düşünmemiz eksik bir bakış açısı olacaktır. Bireylerin geleceğini şekillendiren bakış açısını iyi anlayabilmemiz için kişinin kendisine kültürel ve sosyal miras olarak bırakılan geçmişine de odaklanmamız gerekmektedir. Bu doğrultuda çalışmada gelecek beklentisi araştırma konusu olsa da geçmişe bakmadan, Afganistan'ın tarihinden bahsetmeden kişilerin gelecek kararlarını değerlendirmemiz doğru olmayacaktır. Bu nedenle araştırmanın bulgularına geçmeden önce ilk olarak Afganistan'ın tarihi ve özellikle 1979 yılından itibaren kitlesel bir hale gelen göç hareketlerinden bahsedilecektir.

Afganistan Tarihi

İmparatorluklar mezarlığı olarak tanımlanan Afganistan, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla günümüzde de geçmişte de önemli bir ülke konumundadır. Bu nedenle tarih boyunca Büyük İskender, Gazneli Mahmud, Cengiz Han, Timurlenk ve Babur Şah gibi imparatorlar bu bölgede hâkimiyet kurmak istedi veya hâkimiyetini kurdu. Geçmişinde sürekli imparatorlukların fethettiği ve hâkimiyetin el değiştirdiği Afganistan'ın modern haliyle ortaya çıkışı 19. yüzyılda İngiltere ile yapılan iki savaşla ve sonrasında Rus Çarlığı ile İngiltere'nin mücadele alanı olması ile olmuştur (Barfield, 2021, s. 13).

Coğrafi olarak Orta Asya, Hindistan ve Orta Doğu'nun kesiştiği bir bölgede bulunan Afganistan; günümüzde Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, Çin, Pakistan ve İran ile sınır komşusudur (Oğuz, 2001, s. 37). Afganistan'ın bulunmuş olduğu konum Hindistan'ın güvenliğini sağlamak isteyen İngiltere'nin ilgisini çekmiştir. Bu kapsamda İngiltere tarafından Afganistan işgal edilmek istenmiş ve 1838-1842 ile 1878-1880 yıllarında Afganistan ile İngiltere arasından iki savaş yapılmıştır. 1838 yılında İngilizlerin işgali ile başlayan I. İngiliz-Afgan Savaşı Afgan halkının İngilte-

¹ "(...) Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve kişisel uygunluk sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir (...) (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s. 37)."

re'ye karşı ayaklanarak, İngilizleri ülkeden çıkarttığı 1842 yılına kadar devam etmiştir. 1878 yılında ise yine İngiltere, Afganistan'ın Rus Çarlığı ile anlaşma imzalaması nedeniyle Afganistan'ı bir kez daha işgal etmiştir. Yapılan bu ikinci işgal hareketi de Afgan halkının İngiltere'ye topyekûn karşı gelmesine neden olmuştur. Afgan halkının birleşmesi neticesinde İngiltere savaşı 1880 yılında kaybetmiştir. Ancak her ne kadar İngiltere savaşı kaybetmiş olsa da ülkeden ayrılırken müttefikleri olan Emir Abdurrahman Han ülke yönetimine gelmiştir (Yegin, 2015 s. 17).

19. yüzyılda İngilizlerle savaşılan Afganistan'da ülke sadece İngilizlerin dikkatini çekmiş değildir. Afganistan, bölgede nüfuz sahibi olan ve daha da geniş coğrafyaya hükmetmek isteyen Rus Çarlığı'nın da dikkatini çekmiştir. Rus Çarlığı ve İngiltere arasında Afganistan'da yıllardır süren entrika ve mücadeleye son vermek amacıyla bu iki ülke arasında 1907 yılında bir anlaşma yapılmıştır. Bu anlaşma ile Afganistan iki ülke için tampon bir bölge olarak kabul edilmiş ve anlaşmaya göre İngiltere Afganistan üzerindeki nüfuzunu daha da arttırmıştır (Oğuz, 2001, s. 53).

1880 yılında iktidarı elen geçiren ve 21 yıl iktidarı elinde tutan Abdurrahman Han, baskın bir yönetim anlayışı sergileyerek birden fazla etnik grubun olduğu ülkede merkezi bir devlet gücü oluşturmaya çalışmıştır (Yegin, 2015, s.17). Etnik olarak çok fazla grubun bulunduğu ülkede, çoğunluğu Peştun, Tacik, Hazara ve Özbekler oluşturmaktadır (Durak, 2021, s. 14). Ülkenin yapısı itibariyle yereldeki bu etnik gruplar aşiretleri veya gruplarına bağlı olarak yaşamakta ve merkezî hükûmetin yanı sıra yerel güçlere daha fazla bağlılık hissetmektedir. Böyle bir yapı içerisinde iktidarı ele alan Abdurrahman Han bu bağlılığı ve yerel gücü kırmak istemiş, nispeten de başarılı olmuştur (Barfield, 2021, s. 19). Ancak yapmış olduğu tüm bu mücadele ülke içindeki güçlere karşı yapılmış olup Afganistan'ın bağımsızlığı ile ilgili herhangi bir girişimde bulunmamıştır (Yegin, 2015, s. 18).

Abdurrahman Han'ın ölümü üzerine yerine geçen oğlu Habibullah Han, babasının yapmadığını yaparak İngilizlerden Afganistan'ın bağımsızlığını istemiştir. Ancak I. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle isteğinin karşılığını alamamıştır. 1919 yılında Habibullah Han'ın ölümü üzerine ye-

rine geçen Emanullah Han, aynı yılda bu sefer bağımsızlık konusunda izin istemek yerine Afganistan'ın bağımsızlığını tek taraflı olarak ilan etmiştir. Bu durumu kabul etmeyen İngiltere ile Afganistan arasında tekrar bir savaş patlak verse de savaşta yenilen İngiltere, Afganistan'ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştır. 8 Ağustos 1919 tarihinde imzalanan Ravalpindi Antlaşması ile Afganistan bağımsızlığını kazanmıştır (Şeyhanlıoğlu, 2008, s. 67).

Emanullah Han, çağdaşları Mustafa Kemal Atatürk ve İran Şahı Rıza Şah gibi kendi ülkesinde de birtakım değişiklikler yapmak istemiştir (Yegin, 2015, s. 19). Hatta yenilikleri yerinde görmek amacıyla çıktığı uluslararası gezide 1928 yılında Türkiye'ye de gelmiştir (Özlü, 2012, s. 37-38). Emanullah Han, kız çocuklarının okula gitmesini isteyerek karma eğitimi zorunlu kılmak, çok eşlilikten men, millet meclisinin kurulması, hukuk alanında reform, devlet dairelerinde batı tipi takım elbise zorunluluğu, kadınların yerine geçmek üzere seküler yargıçların yetiştirilmesi gibi kararlar almıştır (Barfield, 2021, s. 273). Yapılan bu yeniliklerin Afgan halkı tarafından benimsenmemesi ve bazı grupları rahatsız etmesi nedeniyle ülkede 1928 yılında isyan çıkmış ve Emanullah Han tahtından olmuştur (Yegin, 2015, s. 20). İsyanı başlatan Tacik asıllı Habibullah Gülgani tahta oturmuş ancak uzun yıllardır yönetimde bulunan Peştunlar Tacik bir liderin olmasından dolayı rahatsızlık duymuştur. Buna bağlı olarak Nadir Şah ve kardeşleri Habibullah Gülgani'yi tahttan indirerek başa Nadir Şah'ı geçirmiştir. Yaşanan bu gelişme ülkede zaten var olan kabile eksenli ayrışmayı daha da derinleştirmiştir (Yegin, 2015, s. 20).

Nadir Şah'ın hâkimiyeti ele geçirdiği 1929 yılından oğlu Zahir Şah'ın bir darbe neticesinde devrildiği 1973 yılına kadar ülkede iktidar mücadelesi eskiye kıyasla nispeten daha az yaşanmış ve bir istikrar sağlanmıştır. Davut Han'ın 17 Temmuz 1973 yılında ülkedeki komünistlerin desteği ile darbe yaparak Cumhuriyeti ilan etmesi ve yönetimi ele geçirmesi sonrasında yeniden istikrarsızlık yaşanmaya başlamıştır. Günümüz itibarıyla baktığımızda aslında gerçekleşen bu hadise, Afganistan açısından önemli bir dönüm noktası olmakla beraber sonun başlangıcı olarak da değerlendirilebilir.

Komünistlerin yardımı ile iktidarı ele geçiren Davut Han, ilerleyen süreçte komünistleri tasfiye etmeye başlamış ve Batı ile ilişkilerini arttırmaya çalışmıştır (Yegin, 2015, s. 22). Davut Han'ın bu girişimlerinden Sovyetler Birliği rahatsız olmuş ve kendi güdümünde bulunan subaylara vermiş olduğu talimat ile Davut Han öldürülmüş, yerine Sovyet Rusya kontrolünde olan Hafizullah Amin getirilmiştir. Netice itibariyle Amin'den de memnun kalmayan Sovyetler Birliği yerine Babrak Karmal'ı getirmiştir. Babrak Karmal'ın ise Afganistan'ı kontrol altına alabilmek için Sovyetler Birliği'nden yardım istemesi doğrultusunda Sovyetler Birliği 27 Aralık 1979 yılında 85 bin kişilik bir orduyla Afganistan'ı karadan ve havadan işgal etmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2008, s. 70-71).

Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali ile beklentisi belki de ülkede düzeni sağladıktan sonra kendisine uydu bir yönetim kurarak ülkeden ayrılmaktı. Ancak Afganistan işgali hiç de Sovyetler Birliği'nin beklediği gibi olmamıştır. Sovyetler Birliği işgalinin başladığı 1979 yılından işgalin sona erdiği 1989 yılına kadar ülkede düzeni sağlayamamıştır. Düzeni sağlamak amacıyla yaptığı mücadelelerde bir milyondan fazla Afgan ölmüş, milyonlarca Afgan ise hem ülke içinde yer değiştirmek hem de başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Özellikle İran ve Pakistan'a milyonlarca insan iltica etmek zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin işgali öncesinde ülkedeki muhalif unsurlar, Sovyetler Birliği güdümündeki yönetimden rahatsız olsa da ülkenin doğrudan yabancı bir ülke tarafından işgal edilmesi tamamen farklı bir durumdur. İşgal öncesinde tek bir merkezden idare edilemeyen muhalif hareketler artık daha düzenli bir hale gelen direniş hareketi durumuna geçmiştir. Ülkenin yapısı itibariyle güçlü konumda bulunan yereldeki aşiretler ve etnik gruplar, direniş hareketinin örgütleyicisi durumundadır. İşgal öncesi yapılan reformlara karşı gelen muhalefet, Sovyetler Birliği'ne karşı cihat ilan etmiştir. Farklı farklı örgütlenen direnişçilerin hemen hemen hepsi kendisini mücahit olarak tanımlamaya başlamıştır. (Barfield, 2021, s. 337-338).

Ülke yönetimine muhalif olmak ile Sovyetler Birliği'ne karşı savaşmak arasında farklar bulunmaktaydı. Sovyetler Birliği ile savaşabilmek için para ve silah gerekliydi. Afganistan'ın ekonomisi dikkate alındığında ise dış yardım olmadan böyle bir mücadelenin olmasına imkân yoktu. Bu

noktada ise ABD, Suudi Arabistan ve Pakistan gibi ülkeler devreye girmektedir. ABD ve Suudi Arabistan direnişçilere para ve silah yardımıyla bulunuyor, Pakistan ise direnişçilerin örgütlenmesi, kendilerine insan gücü bulabileceği bir alan yaratmaktaydı (Barfield, 2021, s 339).

Pakistan'da bulunan mülteci kampları Afgan direnişçilerin insan gücüne katkı sağlamaktaydı. Bunun yanı sıra Pakistan istihbaratı direnişçiler ile ortak hareket etmekteydi. Direnişçilere yardım yapılırken de her muhalif gruba yardım yapılmamış, Pakistan'ın istihbarat örgütüyle desteklediği, kendi topraklarında eğitim almaları için yardımcı olduğu gruplara destek verilmiştir. Pakistan, ABD ve Suudi Arabistan'ın bu politikası ile Sovyetler Birliği'ne karşı bazı İslamcı partiler, diğer muhalif gruplar arasından sıyrılmış ve üstün konuma gelmiştir (Barfield, 2021, s 339).

Sovyetler Birliği'nin, işgal öncesinde bazı hesaplamaları yanlış yapması nedeniyle daha başlangıçta başarılı olma ihtimalini bitirmiştir. Sovyetler Birliği işgal sonrasında Afgan ordusunun kendisi ile hareket edeceğini düşünmüş ve bu konuda büyük bir yanılığa düşmüştür. Daha önceden bahsedildiği gibi Afganistan'ın yapısı gereği aşiretlerin ve etnik grupların insanlar üzerinde yadsınamayacak bir ağırlığı bulunmaktadır. Buna bağlı olarak da Afgan ordusunun 100 bin olan asker sayısı, 1980 yılında 25-30 bine düşmüş ve ordudan ayrılanlar direniş hareketine katılmıştır. Bunun yanı sıra Afgan halkı tarafından toplu bir direnişle karşılaşan Sovyetler Birliği, kırsal kesime hâkim olamamıştır. Kırsal alanın %70'i daima Afgan direnişçilerin hâkimiyeti altında bulunmuştur. Ayrıca Afganistan'ın dağlık arazisi de Sovyetler Birliği'nin kara harekâtı yapmasına uygun olmadığından başarılı olamama noktasında önemli bir unsur olmuştur (Armaoğlu, 2018, s. 670).

İşgal konusunda başarısız olan Sovyetler Birliği, karadan başarılı olamayınca hava harekâtında bulunmuş, asker, sivil ayırt etmeden ülkeyi bombalamıştır. Bununla da yetinmeyip uçaklar ile çocuklara dağıttıkları mızıkta, radyo, kalem, kibrit kutusu, kanatlı kuş gibi oyuncak görünümlü bombalar ile çok sayıda çocuk ölümlerine bile sebep olmuştur (Armaoğlu, 2018, s. 670-671).

Sovyetler Birliği tüm bu saldırılar ile Afgan halkını korkutacağını ve ülke yönetimini elinde tutacağını düşünmüştür. Ancak tarihe baktığımızda bu tür şiddet olaylarını arttırmak bir halkı korkutmak şöyle dursun genellikle halkın direnişini daha da arttırmaktadır. Nitekim Afganistan'da da durum bu şekilde olmuştur.

İmparatorluklar mezarlığı olan Afganistan, bir ülkeyi daha işgal konusunda başarısız kılmıştır. Afganistan'da başarılı olamayacağını düşünen ve maliyetlerinin arttığını gören Sovyetler Birliği ile ABD, Pakistan ve Afganistan arasında Cenevre'de bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Sovyetler Birliği 14 Şubat 1989 tarihine kadar Afganistan'dan tamamen çekilecektir (Yegin, 2015, s. 25).

Sovyetler Birliği'nin ülkeden ayrılmasından sonra direnişte etkin rol oynayan mücahit grupların köşesine çekilmesi beklenilemezdi. Ortak düşman olan Sovyetler Birliği'nin ortadan kalkması ile birlikte artık iktidar mücadelesi için kendi aralarında mücadele edebilirlerdi. Bu mücadeleler neticesinde ülkede var olan istikrarsızlık daha da derinleşmiştir. Her mücahit grubun hâkim olduğu bir bölge bulunmaktaydı. Mücahit gruplar arasından biri sıyrılıp da diğerini etkisi altına alamıyordu. Bu grupların her biri kendi bölgesini savunabilecek ama diğer grubun alanını hâkimiyet altına alamayacak bir güce sahipti.

Afganistan böylesine istikrarsız bir durumdayken, özellikle Kabil mücahit grupların mücadelesi ile harap oluyorken 14 Ekim 1994 tarihinde Taliban ülkenin güneyindeki bir sınır kapısına saldırdı (Yegin, 2015 s. 29). Peki, bu saldırıyı yapan Taliban nasıl bir örgüttü? Taliban, Pakistan sınırı boyunca Deoband medreselerinde İslami eğitim alan ve şeriat ile Afganistan'ı yönetmek isteyen bir örgüttür. Kökenleri her ne kadar 1857 yılında Hint Müslümanlarının İngiliz sömürüsüne karşı başlattıkları ayaklanmaya dayansa da Molla Ömer liderliğinde 1994 yılında kurulmuştur (Sönmez, Bozbaş ve Konuşul, 2020, s. 63-65). Taliban üyeleri işgalde yetim ve öksüz kalmış Pakistan'daki medreselerde büyümüş çocuklardan oluşmaktaydı (Şeyhanlıoğlu, 2008, s. 73).

Yeni kurulan Taliban, güneydeki saldırısı sonrasında hızla Kandehar, Gazni ve Afganistan'ın güney kesimlerini ele geçirmiştir (Yegin, 2015,

s. 29). Kandehar'ı ele geçirmesi sonrasında Taliban, bitmeyen mücadeleleri nedeniyle Pakistan'ın gözünden düşen mücahit grupların yerine geçmiştir (Oğuz, 2001, s. 308). Afganistan içerisinde önemli bir direnişle karşılaşmayan Taliban, 1996 yılında Kabil'i de ele geçirmiştir (Yegin, 2015, s. 29-30). Afganistan'ın Kuzeyi haricinde ülkenin dörtte üçü Taliban kontrolüne geçmiş ve Taliban ülkenin fiili hâkimi konumuna gelmiştir (Şeyhanlıoğlu, 2008, s.74).

Ülkedeki istikrarsızlık ve iç çatışmadan bıkmış olan halk, ilk aşamada ülkede istikrarın sağlanacağını düşünerek Taliban'a karşı olumlu bir bakış açısına sahip olmuştur. Dar bir dünya görüşü olan, ülkede şeriat hükümlerine göre kurallar koymak isteyen Taliban, kız çocuklarının okula gitmesini yasaklaması, kadınları sosyal hayattan ve iş hayatından dışlaması ile geleneksel değerleri yok sayması gibi uygulamaları nedeniyle halk nezdinde Taliban'a karşı olan olumlu bakış açısı kısa bir süre sonra olumsuzla dönmüştür (Arslan, 2015 s. 311).

Taliban bu rahatsızlığa rağmen 1996-2001 yılları arasında ülke yönetiminde kalmaya devam etmiştir. Bu süreçte El-Kaide gibi dünya çapında aranan terörist bir grup Afganistan'a gitmiştir. 11 Eylül 2001 yılında El-Kaide'nin ABD'ye yapmış olduğu terör saldırıları neticesinde ABD, El-Kaide'nin lideri Usame bin Ladin'i teslim etmesini Taliban'dan istemiştir. Ancak bu isteğin Taliban tarafından reddedilmesi sonucunda 7 Ekim 2001 tarihinde ABD ve müttefikleri *Sonsuz Özgürlük Operasyonu* adıyla Afganistan'a asker çıkararak işgal etmiştir. Bu süreçte mücahit gruplar da Taliban ile savaşmıştır. ABD'nin işgali neticesinde Taliban geri çekilmek zorunda kalmış ve 14 Kasım 2001'de Kabil'i ve yönetimi kaybetmiştir (Yegin, 2015, s. 31).

Taliban ABD'nin isteğini reddederken mücahit grupların Sovyetler Birliği'ni yenilgiye uğratması ve kendisinin Afganistan'a rahatça hâkim olması gibi geçmişteki örneklere güveniyordu. ABD karşısında başarılı olacağını düşünüyordu. Ancak hesap etmediği husus Sovyetler Birliği'ne karşı girişilen mücadele ve kendisinin Afganistan'a hâkim olurken kullandığı silahlar ve maddi kaynaklar ABD tarafından sağlanıyordu. ABD'ye karşı kullanacakları bu türden silahlar ve imkânlar olmadığı için de iktidarı kaybetmeleri kolay olmuştur (Ahmad, 2012, s. 255).

Taliban'ın yönetimi kaybetmesi sonucunda Almanya'nın Bonn kentinde Afganistan'ın geleceğini belirlemek amacıyla 27 Kasım 2001 tarihinde Bonn Konferans'ı toplanmıştır (Sönmez vd., 2020, s. 68). Bu toplantıda alınan karar doğrultusunda Hamid Karzai geçici bir hükümet kurmak amacıyla devletin başına geçmiştir. 2004 yılında ise Afganistan'da ilk kez cumhurbaşkanlığı seçimleri yapılmış ve Hamid Karzai cumhurbaşkanı olarak seçilmiştir (Yegin, 2015 s. 31).

Hamid Karzai'nin yönetimindeki geçiş sürecinde NATO, ülkede güvenliği sağlamış ancak Afgan güvenlik kuvvetleri kendini geliştirdikçe onlarla yer değiştirmeyi planlamıştır (Erol ve Bingöl, 2012, s. 178). Güvenlik ile ilgili planların yanı sıra Afganistan'ın ekonomik ve alt yapısının geliştirilmesi amacıyla başka ülkelerden maddi yardımlar da gelmiştir. Ancak gerek yapılan yardımların şartlı olması gerek de hükümetin kaynakları rasyonalist kullanamaması nedeniyle bu maddi imkânlar halka yansıtılmamıştır.

Ülkeye giren yabancı askerlerin ülkenin tamamını kontrol edememesi ve yerel kolluk kuvvetlerinin de yetersiz olması nedeniyle geri çekilmek zorunda kalan Taliban ülkenin güneyinde ve doğusunda varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Yegin, 2015, s. 31). Hatta 2004 yılından itibaren ise ülkenin çeşitli yerlerinde intihar bombacılarıyla eylemlerde bulunmuştur (Sönmez vd., 2020, s.68).

Afganistan'da 2001 yılında ABD'nin, sonrasında ise NATO'nun varlığı ile devam eden süreç içerisinde özellikle 2004 yılından sonra Taliban ile devlet ve ABD ile müttefikleri arasındaki mücadele sürekli devam etmiştir. Bu çatışmaların sona erdirilmesi amacıyla ilk gerçekçi barış girişimi 2010 yılında Afgan Yüksek Barış Konseyinin oluşturulması ile olmuştur. Yapılan bu barış görüşmeleri esnasında Taliban yine de saldırılarına devam etmiştir. 2018 yılına gelindiğinde Taliban ülkenin %4'üne sahipken, %66'lık bölüm üzerinde de fiziki varlığını sürdürmüştür. Son olarak yıllar içerisinde yapılan barış görüşmeleri neticesinde Doha'da 28 Şubat 2020 tarihinde Afganistan'a Barış Getirme Antlaşması imzalanmıştır (Sönmez vd., 2020, s. 70). Bu Antlaşma ile ABD 14 ay içerisinde asker ve sivil personellerini Afganistan'dan çekeceğini belirtmiştir (Erol ve Kaya, 2021, s.421).

ABD’de yapılan seçimi kazanan Joe Biden Afganistan’da çekilmenin Antlaşma’da son gün olarak belirtilen 1 Mayıs 2021 tarihinde değil, 11 Eylül 2021 tarihinde olacağını açıklamıştır. Bu açıklamanın yanı sıra görüşmeler devam ederken Taliban sürenin dolmasını beklememiş ve ülke içinde saldırıya geçmiştir. Nitekim bu saldırılar karşısında ciddi bir karşı koymayla karşılaşmadan 15 Ağustos 2021 tarihinde Kabil’i ele geçirmiştir (Erol ve Kaya, 2021, s 423-424). Kabil’i ele geçirdiği günden bugüne kadar ülke yönetimi hâlâ Taliban’ın elinde bulunmaktadır. Taliban’ın bu ikinci yönetimi ele geçirmesi ilki gibi insanlar tarafından hoş karşılanmamış, Afgan halkı Taliban yönetiminden kaçabilmek için havaalanı ve sınır bölgelerine akın etmiştir. Afgan halkının Taliban korkusu öylesine güçlüydü ki bazı insanlar uçaklarda yer bulamadığı için uçağın kanadına tutunarak ülkeden kaçmaya çalışmış ve bu insanlar hazin bir şekilde vefat etmiştir (www.cnnturk.com, 2021).

Taliban’ın şeriat hükümlerine göre uygulamaları dünya kamuoyunda tepki çekmekte ve bu sebeple Afganistan’a maddi yardımlar yapılmamaktadır. Hatta ABD Afganistan’a ait olan 9,4 milyar dolara bloke bile koymuştur (www.aa.com.tr, 2021). Afganistan’ın ekonomisinin kötü olduğunun, hatta nüfusunun önemli bir oranının gıdaya ulaşmada zorluk yaşadığının farkında olan Taliban birtakım reformlar yapmaya mecbur kalmıştır (tr.euronews.com, 2021). Dünyadan gelen baskılar neticesinde kız çocuklarına yasaklamış olduğu eğitim hizmetlerini mart 2022 tarihi itibarıyla tekrar serbest bırakacağını belirtmiştir (www.hurriyet.com.tr, 2022). Bunun yanı sıra Taliban’ın kadın haklarının geliştirilmesi yönünde açıklamalarda bulunması (www.dw.com.tr, 2021), üniversitelerin kadın-erkek ayrı sınıflarda okuması şartıyla yeniden açılması (tr.euronews.com, 2022) ve Taliban üyelerinin silahlı ve üniformalı olarak eğlence yerlerine girişlerini yasaklaması gibi almış olduğu kararlar bulunmaktadır (tr.euronews.com, 2022). Tüm bu gelişmeler Afganistan halkı açısından iyi gelişmeler olsa da ülkede yaşayan ve mülteci konumunda bulunan Afganları ne ölçüde tatmin edecek zaman gösterecektir. Ancak tüm dünyanın gördüğü Afgan mülteci krizinin aşılması ve yıllardır başka ülkelere sığınan bu insanların ülkelerine dönebilmesi için kesinlikle bu yapılanlardan daha fazlası gerekmektedir.

Afganistan ve Göç

Günümüz itibariyle göç kelimesi kullanıldığında her ne kadar belirli ülkeler ve Orta Doğu coğrafyası akla gelse de aslında göç dünyanın her yerinde var olan bir olgudur. Buna bağlı olarak, 2020 yılı sonu itibariyle dünyada 82,4 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. Bu sayının 26,4 milyonu mülteci² durumunda iken, 4,1 milyonu sığınmacı³ durumundadır. 48 milyon insan ise kendi ülkeleri içinde yerinden edilmiş durumdadır (www.unhcr.org.tr).

Afganistan tarihi itibariyle istikrarsızlığın gerek ülke içi gerek ülke dışı aktörlerin veya devletlerin egemenlik mücadelesinin sahası durumunda olmuştur. Yaşanan bu gelişmelere bağlı olarak da ülke içinde yaşananlardan bağımsız olarak etkilenen sivil halk, ülke içinde yer değiştirmek veya başka bir ülkeye göç etmek durumunda kalmıştır. Yapılan bu göç eylemleri daha iyi bir hayat yaşamak şartını sağlasa da aslında burada öncelik daha güvenli bir hayat yaşama isteğidir. Çünkü Afganistan'daki göç hareketlerine baktığımızda belirli olayların veya karışıklığın yaşandığı dönemlerde göç eden kişi sayısında ciddi bir artışın olduğu, bunun yanı sıra ülkede düzenin ve istikrarın nispeten sağlandığı zamanlarda ise ülkeye dönüşte artışın yaşandığı görülmüştür.

Yaşanılan bu göç eylemlerinde Afganistan'ı farklı kılan bir özellik bulunmaktadır. Bu da göç eyleminin istikrar kazanmış olmasıdır. Afga-

2 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 1. maddesinde yer alan tanıma göre mülteci, " 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve irki, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa " denilmektedir (BMMYK, 2010, s. 68).

Söz konusu sözleşme imzalanırken Türkiye tarafından coğrafi kısıtlama konulması nedeniyle iç hukukumuzda mülteci ve şartlı mülteci kavramları yer almaktadır. Bu kavramlar için 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 61 ve 62. maddelerine bakınız (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

3 Sığınmacı, "Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişidir (...) (Göç Terimleri Sözlüğü, 2013, s. 74).

İç hukukumuzda sığınmacı kavramı bulunmamakta olup bu kavram yerine Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi kavramı yer almaktadır. 6458 sayılı Kanunun 3. maddesinde başvuru sahibi "Uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş olan kişiyi" olarak tanımlanmaktadır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013).

nistan'daki göç hareketlerinin öncesi de olmakla beraber özellikle 1979 yılındaki Sovyet işgali ve sonrasında günümüze kadar bu göç hareketleri devam etmiştir. Afganistan tarihinde ilk kitlesel ve geniş çapta göç hareketi de yine bu dönemde olmuştur.

Sovyet işgali sonrasında 18 milyon olan Afganistan nüfusunun üçte biri başka bir ülkeye göç etmek zorunda kalmıştır. Bu göç hareketi sınır komşusu olan İran ve Pakistan'a yapılmıştır. Öyle ki 1990 yılı itibariyle Pakistan'a 3,3 milyon ve İran'a 3,1 milyon kişi sığınmıştır (Geyik, 2018, s. 135). Söz konusu yıllarda belki de insanların ülkelerinde yaşanan bu hadise sonrasında geri dönme umutları bulunduğundan sınır ülkelere sığınılmış ve batıya doğru göçün sayısı sınırlı kalmıştır. Bu yıllara Türkiye açısından baktığımızda ise Afganistan'ın Kuzey bölgelerinde yaşayan ve Türk kökenli olan 4195 Afgan, resmi makamların onayı ile 1982 yılında Türkiye'ye getirilmiş ve bazı illere yerleştirilmiştir (Yeler, 2021, s. 425).

Sovyetler Birliği'nin ülkeden ayrılması neticesinde Afganistan'da yaşanan sorunların düzeldiğini düşünenler olmuştur. Buna bağlı olarak da 1988-2000 yılları arasında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği aracılığıyla 4,6 milyon insan Afganistan'a dönüş yapmıştır (Arınç, 2018, s. 1471). Yapılan bu geri dönüşlerde Afganların ülkesine karşı umutlarının olmasının yanı sıra Pakistan ve İran'ın başlangıçta sığınmacılara sergiledikleri sıcak karşılamanın tersine dönmesinin de etkisi olmuştur (Geyik, 2018, s. 136-137). Ülke içindeki mücahitlerin çatışması, sonrasında ise Taliban'ın yönetimi ele geçirerek radikal uygulamaları Afganların üzerinde tekrar olumsuz bir havanın oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da sayısı belirsiz olsa da tekrar ülkeden ayrılmalar yaşanmıştır (Geyik, 2018, s. 137).

2001 yılında yapılan ABD ve müttefiklerinin Afganistan'a müdahalesi sonrasında ciddi bir göç akını olmamıştır (Geyik, s. 140). Aksine Taliban'ın devrilerek uluslararası alanda tanınan bir yönetimin başa geçmesi halk nezdinde olumlu karşılanmıştır. 2002-2013 yılları arasında Afganistan Gönüllü Geri Dönüş Programı kapsamında ciddi bir geri dönüş hareketi olmuştur (Karakaya ve Karakaya, 2021, s. 103). Tabii bu olumlu havanın yanı sıra Pakistan ve İran'ın Afganlara karşı tavırlarındaki değişimde etkili

olmuştur. Bu kapsamda, Afganlara yapılan yardımların azaltılması, hayat pahalılığı ve buna bağlı olarak Afgan işçilerin işe alınmasının yasaklanması ve mülteci kamplarının kapatılması gibi faktörler etkili olmuştur (Geyik, s. 140).

Afganistan Mülteciler ve Geri Dönüş Bakanlığının 2020 yılına ait raporuna göre dünyada altı milyon beş yüz bin Afgan göçmen bulunmaktadır. Bu sayının %80'i İran ve Pakistan'da bulunmaktadır. Yine yasal olarak Pakistan'da iki milyon iki yüz seksen dört bin, İran'da ise bir milyon kişi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bu ülkelerde üç milyona yakın Afgan, kayıt dışı bir şekilde yaşamaktadır (Dashti, 2021, s. 382).

Türkiye açısından baktığımızda ise İran'ın ekonomisinin olumsuz seyretmesi, parasının değer kaybı ve Türkiye'nin gelişen ekonomisi Afganların özellikle 2014 yılından itibaren Türkiye'ye rağbet göstermesine neden olmuştur. Bunun yanı sıra Türkiye, bulunduğu konum itibarıyla Avrupa'ya geçiş yapmak isteyen Afganların da tercih sebebi olmuştur. (Dashti, 2021, s. 391). Göç İdaresi Başkanlığının verilerinden de anlaşıldığı üzere Afganlar yakalanan düzensiz göçmen⁴ (www.goc.gov.tr, 2022) ve uluslararası korumaya başvuru yapanlar arasında ön planda yer almaktadır (www.goc.gov.tr, 2022).

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırma, Afganistan'dan çeşitli sebepler ile göç ederek Türkiye'ye giriş yapan ve sonrasında Nevşehir iline gelerek uluslararası koruma başvuru sahibi olarak kayıt altına alınan Afganistan uyruklu yabancıları kapsamaktadır. Araştırmada amaç, genellikle göç konusunda değinilen göç etme nedenlerinin yanı sıra göç eylemini gerçekleştiren bu kişilerin geleceğe dair bakış açılarını tespit etmektir. Afganistan uyruklu yabancıların gelecek zaman diliminde beklentilerinin ne olduğu, ülkelerine hangi şartlarda dönecekleri veya dönmek isteyip istemedikleri tespit edilmek istenmiştir.

Bu kapsamda çalışmanın evrenini Nevşehir ili oluşturmaktadır. Nevşehir ili yabancılar tarafından tercih edilen bir şehir olması nedeniyle seçilmiştir. Halkın yabancıya karşı bakış açısındaki olumlu yaklaşım, şeh-

4 Göç İdaresi Başkanlığının verilerine bakıldığında 2017 yılında 45.259, 2018 yılında 100.841, 2019 yılında 201.437, 2020 yılında 50.161, 2021 yılında 70.252 ve 2022 yılında 27.185 Afgan uyruklu yabancı düzensiz göçmen olarak yakalanmıştır (www.goc.gov.tr, 2022).

rin turistik bir bölgede bulunması nedeniyle yabancılara karşı aşinalık ve iş imkânları gibi sebepler ise yabancıların Nevşehir ilini tercih sebeplerinden bazılarıdır (Doğu, 2021, s.10).

Çalışmada, uluslararası koruma kapsamında bulunan 200 gönüllü Afganistan uyruklu yabancı ile saha çalışması yapılmıştır. Katılımcıların 100'ü erkek, 100'ü ise kadınlardan oluşmaktadır. Çalışmada anket tekniği uygulanmıştır. Anket formunda 30 adet soru yer almaktadır. Soruların tamamı çoktan seçmeli olarak belirlenmiştir. Anket soruları ile ilgili olarak 28.02.2022 tarih ve 46 karar sayısı ile etik kurulundan gerekli izin alınmıştır.

Anket çalışması yapılırken gönüllülük esası gözetilerek katılımcıların kişisel bilgileri alınmamıştır. Ayrıca alınan bu bilgilerin bu çalışmada kullanılacağı, başka kişi ve kurumlarla paylaşılmayacağı veya başka bir amaç için kullanılmayacağı katılımcılara ankete başlamadan önce bildirilmiştir. Anket çalışması 11.03.2022- 26.03.2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Ayrıca anket çalışmasına katılan katılımcılar seçilirken, 18 yaş üstü olması ve Uluslararası Koruma kapsamında Afganistan uyruklu olması haricinde cinsiyet farkı gözetilerek rastgele seçilmiştir.

Araştırmanın Bulguları ve Yorumlar

Demografik Bilgiler

Araştırma ile ilgili ilk olarak demografik özelliklere baktığımızda, toplamda 200 olan katılımcı sayısının 100'ü erkek, 100'ü ise kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların %54'ü evliken, %46'sı ise bekâr olduğunu belirtmiştir. Çalışmaya katılım sağlayanların çoğunluğu 26-40 yaş aralığındadır. Bu oran ise %54'e tekabül etmektedir. Bunun yanı sıra %30,5'i 18-25 yaş aralığında yer alırken, %15,5'i ise 41 ve üzeri yaş aralığındadır. Katılımcıların gelir durumuna baktığımızda ise %98'inin asgari ücret veya altında bir gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılardan sadece 4 kişi yani %2'si 4.250 Türk lirası olan asgari ücretin üzerinde bir gelire sahiptir. %98'lik oran içerisinde ise %38,5 ile en fazla 2001-4250 Türk lirası arasında gelire sahip kişi varken katılımcıların %30'u 500-2000 Türk lirası ve %29,5'i ise gelirim yok seçeneğini tercih etmiştir.

Afganistan’da yaşanan iç mücadele ve başka ülkeler tarafından işgal girişimleri Afganistan’ın eğitim sistemine sekte vurmuştur. Buna bağlı olarak 2001 yılında çoğunluğu erkek olmak üzere 1 milyon öğrenci eğitimine devam edebilmiştir. 2004 yılından itibaren yapılan atılımlar ile öğrenci sayısında artış olmuş ve 2017 yılında 9,3 milyona ulaşmıştır. Bu sayının %40’ını ise kız öğrenciler oluşturmuştur (www.aa.com.tr, 2021). Afganistan’daki fiziksel yetersizlik ve toplum yapısı nedeniyle kız çocuklarının eğitimde geri plana atıldığı görülmüştür. Öyle ki Taliban’ın ülkede hâkimiyeti ele geçirdiği Ağustos 2021 tarihinden itibaren kız çocuklarının eğitime devam etmesine kısıtlama getirilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda katılımcıların eğitim durumuna baktığımızda ise %47’sinin okuma yazma bilmediği anlaşılmaktadır. Afganistan’da kız çocuklarının eğitimine yönelik problemler olmasına rağmen okuma-yazma bilmediğini belirten 94 kişinin 49’u erkek iken 45’i ise kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 1: Demografik Özelliklere İlişkin Sonuçlar

S.1 Cinsiyet	N	%	S.1 Cinsiyet	N	%
Erkek	100	50	Kadın	100	50
S.2 Yaş	N	%	S.3 Medeni durum	N	%
18-25	61	30,5	Bekâr	92	46
26-40	108	54	Evli	108	54
41 ve üstü	31	15,5			
S.4 Eğitim	N	%	S.5 Gelir	N	%
Okuma Yazma bilmiyorum	94	47	Gelirim Yok	59	29,5
İlkokul ve dengi	40	20	500-2000	60	30
Ortaokul ve dengi	23	11,5	2001-4250	77	38,5
Lise ve dengi	28	14	4251-6000	4	2
Üniversite	13	6,5	6001 ve fazlası	-	-
Lisansüstü	2	1			

Ülkeden Ayrılma ve Geliş Güzergâhı ile İlgili Bilgiler

Afganistan'ın tarihine baktığımızda genel itibariyle istikrarsızlığın, iktidar mücadelelerinin, iç savaşın hâkim olduğunu ve bu durumun özellikle 1979 yılından günümüze kadar inişli çıkışlı da olsa devam ettiğini görmekteyiz.

Yaşanılan bu karışıklıklar can güvenliğini tehdit ettiği gibi bunun yanında ekonomik imkânların, eğitim olanaklarının veya benzeri hizmetlerin aksamasına neden olmaktadır. Meydana gelen tüm bu gelişmeler neticesinde ise insanlar ya can güvenliğini sağlamak ya da daha iyi şartlarda yaşayabilmek amacıyla ülkelerinden ayrılmayı tercih etmektedir. Bu doğrultuda çalışmada ülkeyi terk etme nedeni sorulduğunda katılımcıların %49,5'i ülkedeki çatışma ortamından kaynaklı olarak ülkesinden ayrıldığını belirtmiştir. Bu seçenek sonrasında ise en fazla tercih edilen %20'lik oran ekonomik durum ile ilgili olup iş imkânının olmamasıdır. Bu iki seçenek haricinde katılımcılar sırasıyla %13,5 kişisel veya ailevi sebepler, %9 hak ve özgürlüklerin yetersiz olması, %6,5 eğitim olanaklarının yetersiz olması seçeneklerini tercih etmiştir.

Tablo 2: Ülkeden Ayrılma Nedeni

	N	%
İş imkânının olmaması	40	20
Çatışma ortamının bulunması	99	49,5
Eğitim olanağının yetersiz olması	13	6,5
Haklar ve özgürlüklerin yetersiz olması	18	9
Kişisel veya ailevi sebepler	27	13,5
Hizmetlere erişimin kısıtlı olması	-	-
Diğer	3	1,5

Coğrafi olarak bakıldığında Türkiye ve Afganistan birbirine sınırı olan ülkeler değildir. Bu duruma bağlı olarak katılımcılara Türkiye'ye geliş güzergâhları ile ilgili soru yöneltildiğinde sadece %7,5'i doğrudan Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu yani %56,5'i Pakistan ve İran üzerinden Türkiye'ye giriş yaptığını belirtmiştir. Yani Afganistan uyruklu yabancılar ilk olarak Pakistan'a, Pakistan'dan İran'a ve

sonrasında ise Türkiye'ye giriş yapmıştır. Afganistan-İran-Türkiye güzergâhını kullanan katılımcı oranı ise %36'dır.

Türkiye'ye gelen Afganistan uyruklu yabancılar mesafe olarak daha yakın olan İran ve Pakistan'da kalmayı tercih etmeyerek uzun mesafeler katederek Türkiye'ye gelmektedir. Bu durum karşısında katılımcıların %37'si bu ülkeler tarafından kendilerine kimlik veya diğer hakların verilmediğini belirterek İran veya Pakistan'da kalmayı istemediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra %29,5'i söz konusu ülkelerde kendini güvende hissetmediğinden, toplamda %20'si ise bu ülkelerin ekonomisinin kötü olması veya iş imkânlarının olmaması nedeniyle ekonomik nedenlerden dolayı İran veya Pakistan'da kalmayı istemediğini belirtmiştir. Çalışmamızda da bahsedildiği gibi İran ve Pakistan tarafından Afganistan uyruklu göçmenlere karşı tavır değişikliği ve bu kişileri istememe ülke politikalarına yansımıştır. Bu doğrultuda da bazı hakları vermeme gibi durumlar söz konusu olduğundan kişiler bu ülkelerde kalmayı tercih etmemektedir.

Tablo 3: Geliş Güzergâhı ile İlgili Sonuçlar

S.10 Türkiye'ye gelirken hangi güzergâhı kullandınız?	N	%
Afganistan'dan direkt Türkiye'ye geldim	15	7,5
İran üzerinden Türkiye'ye geldim	72	36
Pakistan ve İran üzerinden Türkiye'ye geldim	113	56,5
Diğer	-	-
S.11 İran ve Pakistan üzerinden gelindiyse neden bu ülkelerde kalmayı tercih etmediniz?		
Pakistan veya İran üzerinden gelmedim	14	7
Bu ülkelerde kendimi güvende hissetmiyorum	59	29,5
Bu ülkeler tarafından bize kimlik veya diğer haklar verilmiyor	74	37
Bu ülkelerin ekonomileri iyi olmadığından	22	11
Bu ülkelerde çalışma imkânım bulunmadığından	18	9
Diğer	13	6,5

Türkiye'ye Uyum ile İlgili Bilgiler

Uyum konusu göç hareketlerinin artması ile toplumların gündemine gelen önemli bir konu haline gelmiştir. Uyum kelimesi ev sahibi toplum ile göçmen arasındaki uyumu ifade etmektedir. Uyumda söz konusu olan ev sahibi toplum ve göçmenlerin kendi benliklerinden vazgeçmesi değil, birbirini tanıyarak çalışma ve sosyal hayatta uyumlu bir şekilde yaşamasıdır. Uyum konusunda taraflar ev sahibi toplum ve göçmenlerdir. Bunun yanı sıra uyum süreci çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir. Göçmenin göç etme sebebi, cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni hali ve mali durumu gibi sayısız etken uyum sürecinde etkili olmaktadır. Sayılan bu bireysel etkenler haricinde uyum politikaları ekonomik, kültürel, sosyal ve hukuk gibi alanlarda yapılmaktadır. Ancak bu alanda başarılı olabilmek için uyum sürecine etkisi olan alanlarda aynı anda politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.

İnsanların gitmiş olduğu yeni bir ortama uyum sağlamasında önem arz eden bazı kıstaslar bulunmaktadır. Söz konusu bir göçmenin uyum sağlaması olduğunda ise bu kıstasları gittiği ülkenin dilini bilme, ülkede bulunma süresi, beraber yaşadığı insanlar, ülke halkı ile iletişim, ülke halkının kültürünü bilme vb. olarak sayabiliriz. Türkiye'de yaşayan yabancıların ülkeye uyum sağlaması yönünde başta Göç İdaresi Başkanlığı olmak üzere diğer kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından çeşitli organizasyonlar ve bilgilendirme toplantıları yapılmaktadır. Bu toplantılar yabancılar için yapıldığı gibi Türk halkına yönelik de yapılmaktadır. Bu tür faaliyetler yabancıların Türk halkını, Türk halkının da yabancıları anlamasında ve birbirlerine uyum sağlamasında etkili olmaktadır.

Katılımcılara, Türkiye'ye uyumlarına yönelik sorular sorulduğunda tamamına yakını, yani %97,5'i Türkiye'ye uyum sağladığını belirtmiştir. Geriye kalan %2,5 kararsız iken Türkiye'ye uyum sağlamadığını düşünen katılımcı bulunmamaktadır. Bu oranın bu kadar yüksek çıkmasında yapılan faaliyetlerin ve bilgilendirme toplantılarının etkisi olduğu kadar, kişilerin Türkiye'de yaşama sürelerinin de etkisi bulunmaktadır. Çünkü katılımcıların sadece %5'i bir seneden daha kısa süre önce Türkiye'ye geldiğini belirtirken %95'i bir seneden fazla Türkiye'de bulunduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %31'i 1-3 sene arası, %37,5'i 3-5 sene arası ve %26,5'i 5 seneden daha fazla Türkiye'de bulunduğunu belirtmiştir.

Tablo 4: Türkiye'ye Uyum Sağlama ile İlgili Sonuçlar

S.14 Türkiye'ye uyum sağladığınızı düşünüyor musunuz?	N	%
Evet	195	97,5
Hayır	-	-
Kararsızım	5	2,5
S.7 Türkiye'ye ne zaman geldiniz?		
1 seneden az oldu	10	5
1-3 sene arası	62	31
3-5 sene arası	75	37,5
5 seneden daha fazla oldu	53	26,5

Türkiye'de bulunma süresinin fazla olması neticesinde Türk halkı ile iletişimin fazla olması iki halkın birbirini tanımada da etkili olmaktadır. Buna bağlı olarak da katılımcıların %83,5'i Türk halkının adetlerini bildiğini ve %87,5'i de Türk adetlerinin kendi adetlerine benzediğini belirtmiştir. Adetlerin benzediğinin düşünülmesi bile kişinin başka bir ülkeye adapte olmasında ve o ülkede yaşamaktan memnuniyet duymasında etkili olacak önemli bir argümandır. Türkiye'ye uyum sağladığını düşünen Afganistan uyruklu katılımcıların yine %87 gibi yüksek bir oranı Türkiye'de yaşamaktan memnun olduğunu belirtmektedir. Yine katılımcıların %92'si Türkiye'de Afganistan'daki yaşantısına göre daha iyi şartlarda yaşadığını belirtmektedir.

Gelecek Beklentileri ile İlgili Bilgiler

Ülkelerinde yaşamış oldukları sıkıntılar nedeniyle başka bir ülkeye göç etmiş bulunan Afganistan uyruklu yabancıların Türkiye'ye gelme nedenleri birbirinden farklılık göstermektedir. Ancak katılımcıların %53'ü açısından Türkiye'ye gelme nedeni, Türkiye'yi güvenli bulmalarıdır. Bunun yanı sıra %27,5'i Türkiye'deki ekonomik imkânların fazla olması nedeniyle Türkiye'ye geldiğini belirtmiştir. Konuya ekonomi açısından baktığımız-

da katılımcıların %69,5'inin ülkesinde bir işinin olmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye'de ise ekonomik açıdan %29,5'inin geliri yokken geriye kalan %70,5'inin az veya çok bir geliri bulunmaktadır. Afganistan'da iş imkânlarının kısıtlı olması, Türk lirasının Afgan parası karşısında daha değerli olması, asgari ücret gibi ekonomik göstergeler açısından önem arz eden verilerin Afganistan'da Türkiye'ye kıyasla daha az olması (www.haberler.com, 2021) ekonomik olarak Türkiye'yi Afganlar açısından cazip hale getirmektedir.

Tablo 5: Türkiye'ye Gelme Nedeni

	N	%
Aile ile tekrar bir araya gelme	7	3,5
Ekonomik imkânların fazla olması	55	27,5
Güvenlik	106	53
Daha iyi eğitime erişim	19	9,5
Daha iyi sağlık hizmetine erişim	3	1,5
Haklar ve özgürlüklerden faydalanma isteği	6	3
Avrupa'ya geçme isteği (yasadışı yollardan)	3	1,5
Tanıdık kişilerin olması	1	0,5
Diğer	-	-

Türkiye'de yaşamaktan memnuniyetini dile getiren katılımcılara gelecekte "Türk vatandaşı olmak ister misiniz?" diye soru yöneltildiğinde katılımcıların %79,5'i evet, %12'si hayır seçeneğini tercih etmiştir. Geriye kalan %8,5'lik kısım ise konu hakkında kararsız olduğunu belirtmiştir. Doğrudan Türk vatandaşlığı isteyip istemediği sorulduğunda evet seçeneğinde oran yüksek çıksa da tercihler arasına Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler dâhil edildiğinde katılımcıların %38'i bu seçenekler arasından Türk vatandaşlığını seçmektedir. Katılımcıların %56,5'i imkânları olması halinde Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerin vatandaşlığını istemektedir. Herhangi bir vatandaşlık istemeyip Afganistan vatandaşı olarak kalmaya devam etmek isteyenlerin oranı son derece düşük olup bu oran %4,5'tir.

Tablo 6: Vatandaşlık ile İlgili Sonuçlar

S.21 Türk vatandaşı olmak ister misiniz?	N	%
Evet	159	79,5
Hayır	24	12
Kararsızım	17	8,5
S.22 İmkânınız olsa hangi ülke vatandaşı olmak istersiniz?		
Türkiye	76	38
Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler	113	56,5
Afganistan vatandaşı olarak kalmaya devam etmek isterim	9	4,5
Diğer	2	1

Türkiye’de yaşamaktan memnuniyet her ne kadar fazla olsa da belki daha iyi şartlarda yaşayacağını düşündüğü için ya da farklı sebeplerden ötürü katılımcıların %68’i imkânları olsa başka bir ülkeye gitmek istediğini belirtmiştir. %26,5’i ise Türkiye’de kalmaya devam etmek istemektedir. Bu soruya bağlı olarak sorulan bir diğer soruda ise “Gelecekte hangi ülkede yaşamak istersiniz?” sorusuna katılımcıların %60’ı Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeleri seçeneğini tercih etmiştir. %28’i Türkiye’de yaşamaya devam etmek isterken, sadece %8’i ülkesi olan Afganistan’da yaşamak istemektedir. Ancak Afganistan’da yaşama isteğinin düşük olmasının sebebi katılımcıların Afganistan’dan göç etmesine neden olan sorunların devam ettiğine dair inanç olabilir. Çünkü “Afganistan’ı terk etme nedeniniz ortadan kalkarsa Türkiye’de yaşamaya devam eder misiniz?” sorusu sorulduğunda %32,5’i ülkesine döneceğini belirtmiştir. Geriye kalanların %59’u Türkiye’de kalmak isterken, %8,5’i kararsız durumdadır.

Sonuçları değerlendirdiğimizde, Türkiye ve Afganistan arasında kıyas yapıldığında Türkiye’de kalma isteği oran olarak artarken Türkiye ile Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler kıyaslandığında Türkiye’de kalma isteğinde oran azalmaktadır. Zaten bazı zamanlarda kamuoyuna yansıyan haberlerde de en azından bazı yabancılar açısından Avrupa’ya geçme isteği ağır basmaktadır. Bu duruma bağlı olarak da bazen Avrupa sınır kapılarına yabancılar tarafından akın edilirken bazen de Ege Denizi üzerinden botlarla Avrupa’ya geçmek için çaba sarf etmektedirler.

Gelecekte yaşamak istenilen yer ile ilgili sonuçlara kadın-erkek olarak ayrı ayrı baktığımızda özellikle Türkiye ile Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler kapsamında farkın olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında “İmkânınız olsa hangi ülke vatandaşı olmak istersiniz?” sorusunda 76 kişi Türkiye, 113 kişi Avrupa, ABD, Kanada vb., 9 kişi de Afganistan vatandaşlığını seçmiştir. Ancak bu 76 kişiden 26’sı, 113 kişiden de 73’ü kadındır. Afganistan vatandaşı olarak kalmak isteyenlerin ise hepsi erkek olup kadınların hiçbiri tarafından bu seçenek tercih edilmemiştir. Diğer bir soru olan “Gelecekte hangi ülkede yaşamak istersiniz?” sorusunda ise 16 kişi Afganistan, 56 kişi Türkiye, 120 kişi de Avrupa, ABD, Kanada vb. seçeneğini tercih etmiştir. Afganistan’da yaşamak isteyenlerin 2’si, Türkiye’de yaşamak isteyenlerin 19’u ve Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelere yaşamak isteyenlerin 75’i kadın katılımcılardan oluşmaktadır. Bu sonuçlardan kadınların erkeklere oranla Türkiye’de ve Afganistan’da yaşamayı veya vatandaşı olmayı daha az istediği, buna karşılık Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelere yaşamayı veya vatandaşı olmayı daha çok istediği anlaşılmaktadır.

Tablo 7: Gelecekte Yaşamak İsteddiği Ülke ile İlgili Sonuçlar

S.23 İmkânınız olsa başka bir ülkeye gitmek ister misiniz?	N	%
Evet	136	68
Hayır	53	26,5
Kararsızım	11	5,5
S.24 Gelecekte hangi ülkede yaşamak istersiniz?		
Afganistan’da	16	8
Türkiye’de	56	28
Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler	120	60
Diğer	8	4
S.27 Afganistan’ı terk etme nedeniniz ortadan kalkarsa Türkiye’de yaşamaya devam eder misiniz?		
Evet, Türkiye’de yaşamaya devam ederim	118	59
Hayır, Afganistan’a dönüş yaparım	65	32,5
Kararsızım	17	8,5

Katılımcıların gelecekte Afganistan'a dönme isteğinin az olmasında ülkeleri ile ilgili beklentilerinin olumsuz olmasının payı önemlidir. Her ne kadar geçmişte ülke açısından olumsuzluklar yaşanmış olsa da kişilerin ülkeleri ile ilgili gelecekte bir umudu yoksa ülkeye olan bağımlılığı az olacağı gibi gelecek planlarında o ülkenin yeri ya yoktur ya da çok azdır. Nitekim katılımcıların %66,5'inin Afganistan'ın geleceğine dair bakış açısı olumsuzdur. Yalnızca %13,5'i Afganistan'ın geleceği hakkında olumlu düşünmektedir. Afganistan'ın tarihine baktığımızda aslında katılımcıların bu şekilde düşünmede haklılık paylarının olduğu görülmektedir. Bu olumsuz bakış açısına neden olan en önemli faktör ise Afganistan'daki çatışma durumunun devam edeceğine olan inançtır. Çünkü katılımcıların %77,5'i Afganistan'daki çatışmaların sona ermeyeceği düşüncesindedir.

Katılımcıların ülkeleri ile ilgili hâkim olan olumsuz bakış açısı kendi gelecekleri ile ilgili olumlu bir duruma dönmektedir. Katılımcıların %62,5'i geleceklere yönelik olumlu bir bakış açısına sahiptir. Sadece %5'i geleceği hakkında olumsuz düşünürken, %32,5 gibi yüksek bir kısım da geleceği hakkında kararsız durumdadır. Bu kararsızlık ülkelerinin durumu, Türkiye'deki durumları ve ileride kendileri ile ilgili hayatın ne getireceğini bilmemekten kaynaklanmaktadır.

Tablo 8: Bakış Açısı ile İlgili Bilgiler

S.25 Afganistan'ın geleceğine dair bakış açınız nasıl?	N	%
Çok olumlu	3	1,5
Olumlu	24	12
Kararsızım	40	20
Olumsuz	7	3,5
Çok olumsuz	126	63
S.26 Afganistan'daki çatışmaların sona ereceğini düşünüyor musunuz?		
Evet	19	9,5
Hayır	155	77,5
Kararsızım	26	13
S.29 Geleceğinize dair bakış açınız nasıl?		

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyruklu Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

Çok olumlu	61	30,5
Olumlu	64	32
Kararsızım	65	32,5
Olumsuz	7	3,5
Çok olumsuz	3	1,5

Çalışmanın amaçlarından bir tanesi olan Afganistan uyruklu yabancıların ülkesine dönmek isteyip istememeleri veya hangi şartlar gerçekleşirse döneceklerine ilişkin tutumu ölçmektir. Bu doğrultuda önemli olan sorulardan biri “Hangi şartlar gerçekleşirse Afganistan’a dönersiniz?” sorusudur. Soruya verilen cevaplara bakıldığında katılımcılar açısından güvenliğin birinci sırada önem arz eden bir konu olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim katılımcıların %67’si güvenlik ile ilgili seçenekleri tercih etmiştir. Buna bağlı olarak katılımcıların %40’ı çatışma ortamının son bulması halinde, %27’si ise Afganistan’da güvenli bir şekilde yaşama imkânı olursa dönüş yapacaklarını belirtmiştir. Güvenlik sonrasında ise katılımcılar tarafından önem verilen diğer problem ekonomik kaygılardır. Bu nedenle %15,5’i iş imkânı iyileşirse Afganistan’a dönüş yapacağını bildirmiştir.

Tablo 9: Afganistan’a Dönme ile İlgili Bilgiler

	N	%
Çatışma ortamı son bulursa	80	40
İş imkanları iyileşirse	31	15,5
Güvenli bir şekilde yaşama imkanı olursa	54	27
Eğitim olanakları iyileşirse	17	8,5
Temel haklar korunursa	10	5
Hizmetlere erişim sağlanırsa	3	1,5
Diğer	5	2,5

İnsanların gelecek ile ilgili hayattan bir beklentisi bulunmaktadır. Aksi halde hayat insanlar açısından daha anlamsız ve önemsiz bir hale gelmektedir. İnsanların yaşamış olduğu hayata göre beklentileri farklılık gösterse de genellikle yaşam standartlarını yükseltmek yönünde eksikli-

ğini hissettiği kriterlere yönelik beklentileri olmaktadır. Bu kapsamda katılımcılara “Gelecek sizin için ne ifade ediyor?” sorusu yöneltildiğinde %48,5’i güvenli yaşamak seçeneğini tercih etmektedir. Güvenlik seçeneği sonrasında benzer sorulardaki gibi ekonomik kaygılar gelmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların %25’i ekonomik olarak rahat yaşamak istediğini belirtmiştir. Bu soruda diğer sorularda çok fazla katılımcının tercih etmediği bir seçeneğin oranında yükselme vardır. Bu seçenek ise daha iyi bir eğitim alma (kendisi veya aile üyeleri) seçeneğidir. Bu oran %22,5 çıkmıştır. Anketi 18 yaş üstü bireylere yapmamız ve çoğunluğun 26-40 yaş aralığında çıkması da değerlendirildiğinde katılımcıların kendilerinden ziyade çocukları açısından bu seçeneğe önem verdiği anlaşılmaktadır. Nitekim ankete katılanların %59’unun çocuğu vardır ve çocuklarının eğitim almasını önemsemektedirler. Katılımcılar açısından okur-yazar oranının düşük olduğu göz önüne alındığında kendilerinde noksan olan eğitimin, çocuklarında olmasını istemeleri önem arz eden bir durumdur.

Tablo 10: Gelecek ile İlgili Bilgiler

	N	%
Ekonomik olarak rahat yaşamak	50	25
Güvenli yaşamak	97	48,5
İyi bir eğitim almak (kendisi veya aile üyeleri)	45	22,5
Hak ve hizmetlerden yararlanma	6	3
Diğer	2	1

Sonuç

Afganistan’ın ülke yapısına ve tarihine baktığımızda yerelde bulunan aşiretlerin veya etnik grupların güçlü olduğunu, bu durumdan kaynaklı olarak da merkezî bir otoritenin ülke yönetimine hâkim olmasının çok zor olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim ülke tarihinde bazı yöneticiler haricinde ülkede merkezî bir otorite sağlanamamış ve yönetimde bulunanlar Kabil ve Kabil’in etki alanında söz sahibi olmuşlardır. Buna bağlı olarak da merkezî yönetimin eksikliğinden kaynaklı ülkede bir yönetim boşluğu oluşmuştur. Geçmişte İngiltere, yakın geçmişte Sovyet Rusya ve ABD gibi ülkelerin müdahalesi merkezî otoriteyi güçlendirmek şöyle dursun yereldeki grup-

ların canlanmasına neden olmuştur. Netice itibariyle de yerelde güçlenen gruplar bazen kendi arasında bazen de Kabil yönetimine karşı mücadeleye girmiştir. Sovyet Rusya işgalinin sona ermesi ile mücahit grupların kendi aralarında savaşı, Taliban'ın yönetimi ele geçirmesi ve daha sonra ABD müdahalesi ile birlikte Taliban-ABD-Kabil hükûmeti arasında sürekli bir çatışma yaşanmıştır. Günümüz itibariyle ise bu çatışma Taliban'ın ülke yönetimini ele geçirmesi ile neticelenmiştir. Ancak bakıldığında özellikle 1979 yılından günümüze kadar ülke içinde güvenlik endişesi baş göstermiştir. Buna bağlı olarak da katılımcıların ülkelerinden ayrılma nedenlerinde, Türkiye'yi tercih etmelerinde ve gelecek ile ilgili beklentilerinde güvenlik hep ilk sırada yer almıştır.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi açısından baktığımızda katılımcıların tercihleri rasyonalisttir. Maslow'a göre birey için o an baskın olan gereksinimi hangi kategoriye giriyorsa, kişinin tercihi de bu kategori doğrultusunda olacaktır. Yani birey alt kategorideki gereksinimleri karşıladıkça bir üst kategoriye çıkacaktır. İhtiyaçlar hiyerarşisinde en alt sırada bireylerin fizyolojik ihtiyaçları yer almaktadır. Yani canlı olmalarından kaynaklı olarak yapmak zorunda oldukları yemek, su, uyku, cinsellik gibi fizyolojik ihtiyaçlardır. Bu kategorinin üstünde ise güvenlik gereksinimi yer almaktadır. Güvenlik gereksiniminin alt başlığında ise beden güvenliği, iş, aile, sağlık ve mülkiyet güvenliği gibi kriterler yer almaktadır (Maslow, 1943). Dolayısıyla katılımcıların tercihlerinden de anlaşılacağı üzere kişiler güvenlik gereksinimi kategorisinde yer alan kriterleri sağlamak amacıyla ülkelerinden göç etmişlerdir. Ayrıca gelecekte de önem verdikleri konu güvenlik gereksinimlerini sağlamaktır.

Güvenlik kaygısı sonrasında önem verilen bir diğer kriter ise ekonomik durumdur. Afganistan'daki istikrarsızlık nedeniyle insanlar kendilerinin veya ailelerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla başka ülkelere göç etmişlerdir. Türkiye açısından baktığımızda, ekonomik göstergelerin ve iş imkânlarının Afganistan'dan daha iyi olması, Türk lirasının Afgan parasına kıyasla daha değerli olması nedeniyle Türkiye, Afganistan uyruklu yabancıların tercih nedeni olmaktadır.

Katılımcıların ülkelerinden ayrılma ve Türkiye'yi tercih etme sebeplerini itme çekme kuramı kapsamında değerlendirmenin çalışma açısı

sından faydalı olacağı düşünülmektedir. Katılımcıların vermiş olduğu cevaplardan güvenlik kaygısı ve ekonomik imkânların yetersizliği en önemli itme sebebidir. Tabii göç eylemini bireysel bir eylem olarak kabul ettiğimizde her bir bireyin tercih ettiği farklı seçeneğe göre itme sebebi değişmektedir. Ancak çoğunluğun kararını oluşturan itme sebebi güvenlik ve ekonomi temellidir.

Kurama göre itme sebebinin yanı sıra bir de çekme sebebi olmalıdır. Bu durumda Türkiye'yi katılımcıların çoğunluğu açısından çekici yapan aslında itme sebebi ile aynı olan güvenlik ve ekonomi kriterleridir. Pek tabii her birey için çekici faktörler farklılık gösterebilir. Nitekim güvenlik ve ekonomik imkânların fazlalığı haricinde de katılımcılar açısından Türkiye'ye gelme sebepleri farklılık göstermiştir.

Katılımcıların gelecekte vatandaşı olmak istediği veya yaşamak istediği yerlere baktığımızda, gelecek planlarında Afganistan'ın yeri olduğu pek söylenemez. Zaten katılımcıların Afganistan'ın gelecekte kendileri açısından yaşanabilir bir ülke olacağına dair beklentisi bulunmamaktadır. Aynı şekilde ülke içi çatışmaların son bulacağı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra Afganistan'daki sorunlar ortadan kalksa dahi katılımcıların çoğunluğu Afganistan'a dönmek istememekte olup Türkiye'de yaşamaya devam etmek istemektedir.

Katılımcıların çoğunluğu Türk vatandaşı olmak istediğini belirtse de tercihler arasına Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler dâhil edildiğinde Türk vatandaşlığı veya Türkiye'de yaşama isteğinde azalma olmaktadır. Katılımcılar açısından Türkiye, Afganistan ile Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkeler arasında bir konumdadır.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü⁵ tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına baktığımızda da çalışmamızın verilerine benzer sonuçların çıktığı görülmektedir. Söz konusu araştırmaya göre de Afganistan uyruklu Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü sahiplerinin sadece %1'inin ülkesine dönmek istediği, %18'inin Türkiye'de kalmak istediği

5 Detaylı bilgi için bakınız: Eryurt, M, A & Koç, İ. (2017). *Türkiye'de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.

ve geri kalanının ise başka bir ülkeye gitmek istediği anlaşılmıştır. Gitmek istediği ülkeler arasında ise Avrupa ülkeleri başta olmak üzere Kanada ve ABD en çok gidilmek istenilen ülke olarak belirtilmiştir (Koç, 2017, s. 118-120).

Çalışmaya cevaplardaki farklılık nedeniyle kadın-erkek kategorisine ayrılarak bakmak zorunlu görülmektedir. Kadınlar ülkeden ayrılma sebebinde ağırlıklı olarak çatışma ortamını sebep gösterip ekonomik probleme hiç değinmezken erkekler açısından ekonomik problemler güvenlik kaygısı ile aynı derece önem arz eden bir durumdur. Başka bir konu olan vatandaşlık ve ileride yaşamak istediği ülke söz konusu olduğunda kadınlar erkek katılımcılara oranla Avrupa, ABD, Kanada vb. ülkelerde yaşamayı daha çok istemektedir. Afganistan'da ise yaşama istekleri hiç bulunmamaktadır. Burada Afganistan'da kadına verilen önemin, hak ve hizmetlerden yararlanmada kadınların rolünün az olmasının etkisinin fazla olduğu düşünölmektedir. Geleceğe dönük beklentilerde ise kadınların yine ağırlıklı olarak verdiği cevap güvenlik merkezli iken erkekler ekonomi ve güvenliği aynı önem derecesinde görmektedir. Afganistan'daki geleneksel ve ataerkil aile yapısından dolayı ailenin ekonomik ihtiyacını karşılama görevinin erkek tarafından üstlenilmesi nedeniyle kadınların ekonomi ile ilgili seçeneklere fazla önem vermediği düşünölmektedir.

Netice itibariyle yakın zaman diliminde katılımcıların Afganistan'dan ayrılmalarına neden olan sorunları düzelmeden ölkelerine dönüş yapmak gibi bir niyetlerinin olmadığı anlaşılmaktadır. Afganistan uyraklı yabancıların ölkelerine dönüş yapabilmesi için ülke güvenliğinin sağlanmasının bile tek başına yeterli olmayacağı, bunun yanında ekonomik olanakların artması, eğitim olanaklarının artması gibi kriterlerde de iyileşmelerin olmasının önemi yadsınamaz. Kadınların dönüşünün sağlanması amacıyla da özellikle kadın hakları konusunda gerekli adımların atılmasının da elzem olduğu anlaşılmaktadır.

Kaynakça

- Ahmad, A. (2012). *Irak, Afganistan ve Çağımızın Emperyalizmi*. Kubilay Gedikli ve İsmail Avcu (Çev.). İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Aktaş, M. (2015). Ücret Odaklı Uluslararası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 197-219.
- Arınç, K. (2018). Doğu Sınırlarından Türkiye'ye Yaya Mülteci Akımı ve Ortaya Çıkan Sorunlar. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(3), 14671485.
- Armaoğlu, F. (2018). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914-1995)* (25. Baskı). İstanbul: Kronik Kitap.
- Arslan, M. (2015). Abdurrahman Han Reformlarından 2015'e Afgan Modernleşmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(13), 309-338.
- Barfield, T. (2021). *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*. Burhan Yüksektaş (Çev.). İstanbul: VakıfBank Kültür Yayınları.
- BMMYK. (2010). *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Nedim Yuca, Yeşim Boyalar, Fahrünnisa Eken, Serra Pehlivan, Emir Bengisoy, Şeyda Balcı, Ali Emin, Keith Jordan (Çev.). Ankara: Koza Matbaası.
- Castles, S. & Miller, M.J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 67-91.
- Dashti, Z. (2021). Afganistan'da Taliban'ın İktidara Gelmesi ile Yaşanan İç ve Dış Göç Krizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomik Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 381-403.
- Doğu, E. (2021). *Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriye Uyruklu Yabancıların Evlilik Alishkanlıkları: Nevşehir İli Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyruklu Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

Durak, N. (2021). *Hazaralar*. İstanbul: Selenge Yayınları.

Erol, M.S. & Bingöl, O. (2012). Afganistan'da Geçiş Safhası ve 2014 Sonrası Öngörüler. *Gazi Akademik Bakış*, 5(10), 173-187.

Erol, M. S. & Kaya, E. (2021). Afganistan Barış Süreci: Küresel ve Bölgesel Aktörler. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 407-457.

Geyik, S. (2018). Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 128-159.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abd-yonetimi-afgan-hukumetinin-abd-bankalarindaki-rezervlerini-dondurdu/2338401>, Erişim Tarihi: 14.02.2022

<https://www.aa.com.tr/tr/analiz/gorus-afganistanda-egitim-dunu-bugunu-ve-gelecegi/2395323>, Erişim Tarihi: 06.05.2022

<https://www.cnnturk.com/dunya/afganistandan-soke-eden-goruntuler-kacmak-icin-tutunduklari-ucagin-kanadindan-dustuler?page=1>, Erişim Tarihi: 14.02.2022

<https://www.dw.com/tr/talibandan-kad%C4%B1n-haklar%C4%B1-a%C3%A7%C4%B1%C4%B1m%C4%B1-kad%C4%B1nlar-mal-de%C4%9Fildir/a-60010758>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://tr.euronews.com/2022/02/02/afganistan-devlet-universiteler-kap-lar-n-yeniden-act-k-z-ogrenciler-ayr-egitim-gorecek>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://tr.euronews.com/2022/02/02/afganistan-kamuflej-ve-silahl-taliban-uyelerine-lunapark-yasag>, Erişim Tarihi: 14.02.2022

<https://tr.euronews.com/2021/11/09/bm-k-tl-kl-kars-kars-ya-kalan-afgan-say-s-8-7-milyon-kisiye-yukseldi>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>, Erişim Tarihi: 21.02.2022

<https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>, Erişim Tarihi: 21.02.2022

<https://www.haberler.com/ekonomi/afganistan-da-taliban-lideri-ahundzade-ye-aylik-2-14577481-haberi/> Erişim Tarihi: 26.03.2022

<https://www.hurriyet.com.tr/dunya/talibandan-kadinlar-ve-kiz-cocuklari-icin-yeni-karar-mart-ayindan-itibaren-okula-donebilirler-41989279>, Erişim Tarihi: 15.02.2022

<https://www.unhcr.org/tr/>, Erişim Tarihi: 16.02.2022

Karakaya, C.& Karakaya, E.N. (2021). Türkiye'nin Göz Ardı Edilen Göçmenleri: Afganlar. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 100-111.

Koç, İ. (2017). “Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Afganistan Uyruklu Kişilerin Geleceğe Yönelik Planları” Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları, içinde (117-123) Ankara: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü.

Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50 (4), 370-396.

Oğuz, E. (2001). *Hedef Ülke Afganistan*. İstanbul: Doğan Kitapçılık.

Özlü, H. (2012). Türk-Afgan Dostluk ve İşbirliği Anlaşması Kapsamında Atatürk Dönemi Türkiye-Afganistan İlişkilerine Bakış. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), 31-46.

Sönmez, G., Bozbaş, G. & Konoşul, S.(2020). Afgan Talibanı: Dünü, Bugünü ve Yarını. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 59-77.

Şeyhanlıoğlu, H. (2008). 18. Yüzyıldan Günümüze Kadar Afganistan’ın Jeostratejik Önemi. *Avrasya Etüdleri*, 34(2), 61-82.

Uluslararası Göç Örgütü (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Littera Çeviri ve Dil Hizmetleri (Çev.). Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013, 11 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 28615).Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm>

Uluslararası Koruma Kapsamında Bulunan Afganistan Uyraklı Yabancıların Gelecek Beklentileri: Nevşehir İli Örneği

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yegin, A. (2015). *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu*. İstanbul: SETA Yayınları.

Yeler, A. (2021). Düzensiz Göçmenlerde Sosyo-Kültürel Entegrasyon: Ankara'da Yaşayan Afgan-Özbek Türkler. *İmgelem*, 5(9), 419-445.

Yılmaz, E.A. & Özer, Y.E. (2022). İtme Çekme Kuramı Bağlamında Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Bir Alan Araştırması: Aydın İli Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 282-295.

